

Berlini levél – avagy hogyan léptem át az árnyékomon?

■ Úgy vagyok immár, édes Néném, hogy mióta Kelemen bátyám nekifutását imitálni kezdém, arra tartok, nehogy benne ragadjak, bár őszintén szólva könnyebb egy ilyen légből kapott mondattal bármit indítani, mintsem ott kezdeni, ahol valóban (vö. *Török levél. Látó 2011. 12.*; *Kolozsvári levél. Látó 2012. 03.*).

És ha megkérdezné bárki, hogy mit kerestem én Berlinben egy hétig, akkor nem is tudnék válaszolni pontosan, mert nálunk, ahogy én ezt a világot ismerem, oka, célja, indítéka és főképp haszna kell mindennek legyen, pedig a legfőbb dolgok rendszerint haszon nélkül valók. Úgy értem, hogy anyagi, lelki, szellemi beválthatóságuk egyáltalán nem lévén, a mindennapokban a fontos dolgokra nem is figyelünk, és mikor az ünnepek napjai érnek utol, csodálkozunk, hogy miért nem történik semmi. Mert azt mondják a bölcsek, hogy minden fontos, ám haszontalan dolgot pénzre lehet váltani, de pénzért a legtöbb haszon nélkül való, ám nélkülözhetetlenül fontos dolog nem kapható. Ilyen a piaci súlytalanság. És hogy mi fontos, avagy mi nem, arra még vissza fogok térni.

Úgy értem el Berlinbe, mint az utóbbi években a legtöbb helyre, mit hajdanán, mikor világotutazónak készültem, elképzelni se mertem, hogy látni, érezni, tapintani fogok: meghívott egy régi barátom – lehet annak már vagy tíz éve is. Most elhittem végre, hogy csak repülőre kell ülni, azután magától fog menni az egész. Magától pedig semmi se megy, kezdem ezt lassan megtanulni, mindent szervezni, tervezni, akarni kell. És óvjon az ég mindenkit attól, hogy túl sokat bízson az akaratára, vagy elhiggye magáról, hogy elég az erős akarat bármire, mert akarni könnyű, az akarat legkisebb az emberi erények közül, mégis olyan sokra tartjuk. Az erényeink is úgy meg tudják keseríteni az életünket, mint a bűneink és a fogyatkozásaink.

Berlinben arra kerestem választ, hogy lehet-e húsz vagy több év utáni barátság töretlen és folyamatos, ha tízévente egyszer találkozom valakivel, és lehetetlen pár óránál hosszabban társalogni, a levelezés pedig, mint azt egyre-másra tapasztalom, közös történet híján egyszer csak elakad. Akárhogy forgatjuk is, nem bírnak el mindent a mondatok. A postagalamb is megpihen, olykor meg egy sólyom karmai közt végzi...

Kíváncsi voltam, azért mentem Berlinbe. Magamra voltam kíváncsi, hogy milyennek látom azt a barátomat (történetesen egy nőt), akivel évek óta nem beszélgettem, aztán mégis azt mondta egy jó pillanatában, hogy látogass meg, öregem, lesz egy matracod a nappaliban. Szavukon kell fogni a barátainkat, hogy az elszólásaikból erényt kovácsolhassanak, és a beszédből találkozás lehessen, közös történés. Egyszer hívnak, tehát megyek. Egy ideje hívnak: Törökországba, Szatmárnémetibe, Budapestre, Jeruzsálemba, Miamiba és Berlinbe. Karinthy Ferenc mondta, hogy negyvenéves kora után bejárta a világot, és ez nagyszerű dolog, de húszévesen több haszna lett volna az egésznek. Talán igaza van, bár gyerekkoromban Gyula messzebb volt a szülővárosomtól (légvonalban 15 km), mint most Berlin vagy Jereván. És bármi furcsán hangzik, a távolságot nem a világ maira való váltása egyszerűsítette, hanem azok a barátok, akiknél van egy matrac a nappaliban. Mert ha csak akarni kel-

lett volna, élhetnék Párizsban is, de élni csak Erdélyben akartam, Párizsba meghív majd valaki – egyszer. Matrac a nappaliban...

Első pillanatra Berlin is olyan, mint bármelyik nagyváros, ahol még nem jártam: ha nem tudom, hol vagyok, nem tévedhetek el, de hogy fogok eltalálni oda, ahol várnak? Azt a reptéri meg pályaudvari zavarodottságot, ami engem a világ bármely pontján el szokott érni, nem szívesen mesélem, mert én sem értem pontosan, hogy mitől van. Talán abból a korszakból maradt rám, amikor elképzelhetetlennek tartottam, hogy egy napon kiszállok valami járműből, egészen más világban vagyok, mint amiben élek, és amiből néha meg akarok szökni, bárhova, egy kicsit, hogy vissza tudjak menni, hogy tovább éljem a nem élhető, a nyomort, a lelki és intellektuális szegénységet, nevezzük egyezményesen magyar Kárpát-medencének.

Berlin egy nagy tehénpalacsinta. Nem tudok németül, még angolul se, nincs pénzem, a barátném fog értem jönni autóval, várnom kell rá, addig egy jegyautomatával társalgok, meg a kisasszonnyal, aki egy részletes, ám körülményesen használható térképet ad el nekem. Az automata hülye, a kisasszony szép, a térkép azóta is megfejt-hetetlen, a maga nemében mestermű, de mivel térképész voltam a világ egyik röhejes hadseregében, hamar be kell látnom, hogy bővlit vettem. Ezt a sok lapos térképalbumot téli szélben és havazásban kiteregetni rettenet, és mindjárt jön egy japán turista megkérdezni, hogy hol vagyunk most éppen. Akárhol járok, azonnal kinéznek a belga, japán, arab, magyar turisták, hogy van egy térképem, és én tudom azt, amit ők nem, sokszor még térkép se kell. Az Ararát tövében is két magyar akarta megtudni tőlem angolul, hogy merre van a buszállomás, honnan indul Iránba a busz. Nem tudok angolul, de a magyar akcentust a világ összes beszélt nyelvében felismerem. Minde-nütt Kárpát-medence van. Egyszer Pesten, a Kálvin Jánosról elnevezett téren kérdezte meg egy néni, hol van az Irányi utca, látta jól a térképemen, hogy tudok valamit, amit ő nem, és elmondta: Budáról jött, harmincöt éve nem járt Pesten, külföldi...

Berlin a legrondább európai főváros. Addig se lehetett igazán szép, amíg az amcsik porrá nem bombázták, és rommá nem lőtték az oroszok, rengeteg fotót néztem a városi múzeumban, és nem tudom, a sok tömbház meg üvegpalota rontott-e vagy javított az összképen. A birodalmi építészethez birodalmi lelkület kell, márpedig én alattvalónak és uralkodónak egyaránt hitvány vagyok. A tömbház a birodalmi építészet kelléke, rabszolgák lakják, akik nélkül nincs birodalom. A rabszolga-megmaradás elméletét előbb vagy utóbb ki kell dolgozni. A rabszolga hálás azért a negyvenöt négyzetméterért, amit vérrel, verítékkal szerez; hálás a szortyogó csapért, amin klóros víz folyik, nem kell a kútból merni; hálás, mert van télen fűtés, nem kell fát vágni és szenet hordani; hálás, mert jól megy az internet... A rabszolga boldog, mert Berlinben, Budapesten vagy Marosvásárhelyen élhet. Csíkszentbivalyröcsögén éhen döglene, ráadásul nem ő választ, hanem őt választják. A koldus, akivel naponta összefutottam az egyik metróvonalon, azonnal kiszúrta, hogy tudok románul. A harmadik alkalommal nem nyújtotta már a kefires poharát, csak mosolygott, látta a zsemből kikandikáló térképfüzet végét. Vagy csak én láttam, hogy látja?

Berlin valójában semmilyen. Hogy a magyarok, akik sokat élhetnek ott, el vannak ragadtatva tőle, azt értem: harmincöt éve nem voltam Pesten, mondta a budai néni. Én csak húsz évig bírtam, még a román állam is be kellett segítsen... Berlint azért szeretik a magyarok, mert semmilyen, mert nem emlékezteti őket semmire, úgy tehetnek, mint akik nem emlékeznek, és előlről kezdenek önmagukat. Azt éreztem, hogy ha megszólít egy japán turista, nem kell feltétlenül tudnom angolul, és nincs büntudatom, hogy nem tudok. A biztonság egyik alapeleme: szabad akár butának is lenni, mert nem élnek vele azonnal vissza, akik körülvesznek. Az akklimatizáció egy vasárnap délutáni séta. Megpróbáltam úgy fényképezni azt a tíz kecskét, hogy a té-

vétoronnyal is látsszék, a magyar puszták és a birodalom, Hadik András meg a huszársáji... Nem sikerült a fotó, rossz idő volt, köd, pára, hideg. Amatőr vagyok.

Mit fogsz csinálni egy hétig Berlinben? – kérdezte az egyik ösmerősöm. Utólag tudom csak felmérni a kérdés mélységét. Rájöttem, hogy imádom ezt a nagyvárosi tengecs-lengést. Pénzem nincs, szuvenírt se kell vásárolni, de báméskodni lehet: semmi nincs itt, amit eddig ne láttam volna, de mivel épp itt vagyok, és látom, alaposan megnézem. Utálom a nagyvárost, de mivel nem kell beszélgetnem egész nap, arra gondolok, amire akarok, mintha nem egy városban, hanem az erdőben járnék, fákkal, romos házakkal nagyon jól tudok beszélgetni, kérdeznek, de nem vitatkoznak. Egy-két múzeum belefér a napi kószálásba, az is csak alibinek, ha sajtóigazolvánnyal ingyen engednek be minden európai múzeumba (kivétel Románia és pár magyarországi hely), akkor ezt-azt megnézek, vagy csak melegszem. Állítólag tíz éve nem volt ilyen hideg Berlinben, és nem fűtenek sehol olyan rettenetesen, mint Magyarországon – a jóléti világ nem pazarol. A jóléti világ maga a pazarlás, lehet ezt diszkrétan, és lehet fröcsögve. Unatkoztam Berlinben, mert én szeretek unatkozni. Különben ez egy idézet...

Mi tetszett Berlinben? Az a kocsma, ahol a második délután a csapos felmutatta a korsót, hogy azt kérem-e, amit a tegnapi. Közben egy barátom telefonál, hogy meghívatnánk egy sört, kérdezem tőle, hogy ő is Berlin, mondja, hogy nem, de ne legyen ez akadály. Ne legyen, én is azt gondolom.

Cudar idő volt Berlinben egy hétig. Aztán egy nap úgy indultam el, hogy nem volt fényképezőgép nálam, különben sem egy fotogén város. Gondoltam, lehet egy kis napfény a berlinieknek, engedem. Ültem a Pergamon múzeum lépcsőin, filmfesztivál is volt, közben kiderült. Éppen arra sétált Angelina Jolie. Száz japán turista kezdte hirtelen kattogatni a Nikonját. Én meg csak ültem. Kint sütött a nap, bent égtek a fények. Angelina Jolie rám nézett, elmosolyodott, mint aki hálás azért, hogy végre valaki nem akarja lefényképezni.

Nem vagyok biztos abban, hogy A. J.-t láttam három lépésről, viszont húsz év múlva egészen biztos leszek benne.

Így léptem át Berlinben a saját árnyékomon. Egyszer miattam sütött ki a nap, mert nem vittem fényképezőgépet magammal.

Megtaláltam egy régi barátomat.

Matrac a nappaliban.

Hajnalig beszélgettünk.

Édes Néném, ugye te is jól vagy?